

ЗВІТ
про стратегічну екологічну оцінку
проєкту Програми охорони
довкілля Хмельницької міської
територіальної громади
на 2021-2025 роки

Зміст

Вступ

1. Зміст і основні цілі Програми охорони довкілля Хмельницької міської територіальної громади на 2021-2025 роки, його зв'язок з іншими документами державного планування
2. Характеристика поточного стану довкілля, у тому числі здоров'я населення, та прогнозні зміни цього стану, якщо Програму не буде затверджено (за адміністративними даними, статистичною інформацією та результатами досліджень)
3. Характеристика стану довкілля, умов життєдіяльності населення та стану його здоров'я на територіях, які ймовірно зазнають впливу
4. Екологічні проблеми, у тому числі ризики впливу на здоров'я населення, які стосуються Програми, зокрема щодо територій з природоохоронним статусом
5. Зобов'язання у сфері охорони довкілля, у тому числі пов'язані із запобіганням негативному впливу на здоров'я населення, встановлені на міжнародному, державному та інших рівнях, що стосуються Програми, а також шляхи врахування таких зобов'язань під час її підготовки
6. Опис наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, у тому числі вторинних, кумулятивних, синергічних, коротко-, середньо- та довгострокових, постійних і тимчасових, позитивних і негативних наслідків
7. Заходи, що передбачається вжити для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання Програми
8. Обґрунтування вибору виправданих альтернатив, що розглядалися, опис способу, в який здійснювалася стратегічна екологічна оцінка, у тому числі будь-які ускладнення
9. Заходи, передбачені для здійснення моніторингу наслідків виконання Програми для довкілля, у тому числі для здоров'я населення
10. Опис ймовірних транскордонних наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення (за наявності)
11. Резюме нетехнічного характеру

Вступ

На сучасному етапі розвитку суспільства все більшого значення у міжнародній, національній і регіональній політиці набуває концепція збалансованого (сталого) розвитку, спрямована на інтеграцію економічної, соціальної та екологічної складових розвитку. Поява цієї концепції пов'язана з необхідністю розв'язання екологічних проблем і врахування екологічних питань в процесах планування та прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку країн, регіонів і населених пунктів.

З метою забезпечення високого рівня охорони довкілля та сприяння інтеграції екологічних факторів у підготовку планів і програм задля забезпечення збалансованого (сталого) розвитку з 12 жовтня 2018 року в Україні введено в дію Закон України «Про стратегічну екологічну оцінку». Даний законопроект, розроблений на виконання пункту 239 плану заходів з імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, спрямований на імплементацію Директиви 2001/42/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 27 червня 2001 року про оцінку наслідків окремих планів та програм для довкілля.

Стратегічна екологічна оцінка (СЕО) - це новий інструмент реалізації екологічної політики, який базується на простому принципі: легше запобігти негативним для довкілля наслідкам діяльності на стадії планування, ніж виявляти та виправляти їх на стадії впровадження.

Стратегічна екологічна оцінка здійснюється на основі принципів законності та об'єктивності, гласності, участі громадськості, наукової обґрунтованості, збалансованості інтересів, комплексності, запобігання екологічній шкоді, довгострокового прогнозування, достовірності та повноти інформації у проекті документа.

Стратегічну екологічну оцінку здійснено за показниками моніторингових спостережень на основі даних по місту Хмельницькому як адміністративного центру Хмельницької міської територіальної громади, на територію якої буде поширюватися дія документа державного планування.

1. Зміст і основні цілі Програми охорони довкілля Хмельницької міської територіальної громади на 2021-2025 роки, його зв'язок з іншими документами державного планування

Практичним інструментом реалізації регіональної екологічної політики, виконання завдань зі збереження довкілля та створення безпечних екологічних умов для життєдіяльності населення виступає Програма охорони довкілля Хмельницької міської територіальної громади на 2021-2025 роки (далі Програма). Дана Програма є підставою для фінансування природоохоронних заходів на території громади за рахунок коштів державного, обласного та місцевих бюджетів і інших джерел фінансування, не заборонених чинним законодавством. Крім того, відповідно до п. 1.7 статті 90 та п. 1.13 статті 91 Бюджетного кодексу України, Програма – це єдиний механізм використання коштів обласного та місцевих фондів охорони навколишнього природного середовища.

Програма розроблена відповідно до Законів України «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року», постанови Кабінету Міністрів України від 17.09.1996 № 1147 «Про затвердження переліку видів діяльності, що належать до природоохоронних заходів» тощо.

Програма базується на основі аналізу сучасного стану навколишнього природного середовища міста Хмельницького як адміністративного центру Хмельницької міської територіальної громади, визначає проблемні питання, окреслює цілі, завдання, комплекс заходів щодо їх реалізації та розрахована на середньострокову перспективу.

Заходи Програми відповідають завданням і пріоритетам Стратегії розвитку міста Хмельницького до 2025 року, затвердженої рішенням Хмельницької міської ради від 31.05.2017 р. № 2 та спрямовані на забезпечення максимально ефективного використання і активізації природного фактору, здорового способу життя хмельничан та свідомого

ставлення їх до довкілля, зокрема:

- запобігання забрудненню атмосферного та водного басейнів;
- охорону і раціональне використання природних рослинних ресурсів та тваринного світу;
- збереження природно-заповідного фонду;
- проведення моніторингових досліджень стану довкілля;
- оптимізацію збору та утилізації комунальних відходів;
- підвищення рівня суспільної екологічної свідомості громадян.

Програмою передбачається можливість коригування заходів (внесення змін чи доповнень) в залежності від змін внутрішніх та зовнішніх умов її реалізації.

Напрями та заходи Програми охорони довкілля Хмельницької міської територіальної громади на 2021-2025 роки

Таблиця 1

Напрями	Заходи
1	2
Заходи щодо охорони атмосферного повітря	Оновлення рухомого складу муніципального парку новітніми транспортними засобами; модернізація існуючих систем опалення та модернізація газоочисного устаткування; збільшення площі зелених насаджень загального користування, озеленення зупинок автотранспорту; впорядкування руху транспорту на дорогах центральної частини міста; моніторинг стану атмосферного повітря та інформування населення про його стан; розроблення програми моніторингу у галузі охорони атмосферного повітря.
Охорона і раціональне використання водних ресурсів	Забезпечення якості питної води; капітальний ремонт очисних споруд; розширення каналізаційної мережі в приватному секторі для забезпечення централізованого водовідведення та мінімізації забруднення поверхневих водойм міста неочищеними стічними водами; будівництво локальних очисних споруд зливових стоків та покращення стану існуючої дощової каналізації міста; дослідження поверхневих водойм; придбання систем, приладів для здійснення контролю за якістю поверхневих та підземних вод на території міста; виявлення та ліквідація самовільних несанкціонованих підключень комунально-побутових стоків в мережу зливової каналізації; розчистка русел річок; відновлення відкритої системи водовідведення за допомогою меліоративних каналів; визначення балансоутримувача та забезпечення фінансування утримання прибережних смуг всіх поверхневих водойм міста; реалізація проекту по оздоровленню річки Пłosкої.

<p>Збереження та відновлення зелених насаджень, об'єкти природно-заповідного фонду</p>	<p>Заходи з озеленення території; виготовлення проектів землеустрою щодо відведення земельних ділянок під парки, сквери, зелені зони; утримання та оновлення об'єктів зеленого господарства, в т.ч. об'єктів природно-заповідного фонду; проведення спеціальних заходів, спрямованих на запобігання знищенню чи пошкодженню природних комплексів територій та об'єктів природно-заповідного фонду; розробка програми озеленення території міста Хмельницького; створення міні-скверів, організація вертикального озеленення у густо забудованій центральній частині міста; здійснення контролю за виконанням забудовниками вимог державних будівельних норм щодо озеленення територій; розроблення проектів організації території об'єктів природно-заповідного фонду та проектів утримання парків-пам'яток садово-паркового мистецтва; створення фонтанів і бюветів з водою, штучної системи поливу насаджень, озеленення зупинок громадського транспорту; використання сучасних сумішей у зимовий період з метою захисту зелених насаджень від засолення ґрунту.</p>
<p>Поводження з відходами</p>	<p>Забезпечення екологічно безпечного збирання, перевезення, зберігання, оброблення, утилізації, видалення, знешкодження і захоронення відходів та небезпечних хімічних речовин, в тому числі ліквідація стихійних сміттєзвалищ; придбання контейнерів для роздільного збирання побутових відходів; виготовлення та розміщення інформаційних листівок, екологічної реклами, відеороликів тощо на тему: «Розумне поводження з відходами»</p>
<p>Освіта, наука, інформація</p>	<p>Проведення науково-технічних конференцій і семінарів, організація виставок, фестивалів та інших заходів щодо пропаганди охорони навколишнього природного середовища; видання поліграфічної продукції з екологічної тематики, виготовлення та розміщення інформаційних листівок, екологічної реклами, плакатів на білбордах, відеороликів тощо; організація та проведення екологічних акцій серед учнівської молоді Хмельницької міської територіальної громади; наукові дослідження, проектні та проектно-конструкторські розроблення.</p>

Програмою передбачається можливість коригування заходів (внесення змін чи доповнень) в залежності від змін внутрішніх та зовнішніх умов її реалізації.

2. Характеристика поточного стану довкілля, у тому числі здоров'я населення, та прогнозі зміни цього стану, якщо Програму не буде затверджено (за адміністративними даними, статистичною інформацією та результатами досліджень)

Для підготовки зазначеного розділу використовувались дані Національної доповіді про стан навколишнього природного середовища Хмельницької області, дані статистичного збірника «Збірник Довкілля України», інформація зі збірника – монографії «Екологічна мережа міста Хмельницького», моніторингові спостереження з різних джерел. Крім того, використовувалася інформація з офіційних веб-сайтів органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій.

2.1. Загальні відомості. Особливості розташування та соціально-економічні умови.

Хмельницька область знаходиться в межах лісостепової зони, в центральній та західній частині Волино-Подільської височини, на західному схилі Українського кристалічного щита. Область простягається з півночі на південь на 225 км - від Полісся до долини Дністра і знаходиться у різних природних регіонах. Межує з Вінницькою, Житомирською, Рівненською, Тернопільською та Чернівецькою областями.

Гідрографічна мережа області представлена басейнами трьох великих річок: Дніпра, Південного Бугу та Дністра з їх притоками - Горинню, Случем, Хоморою, Бужком, Кудрянкою, Вовком, Іквою, Збручем, Смотричем, Ущицею та іншими. Ліси та інші лісовкриті площі займають 12,8 % території області. Основна частина лісових масивів зосереджена у її поліській частині.

Місто Хмельницький – адміністративний, економічний і культурний центр Хмельницької області з майже 600 річною історією. Свій родовід веде від невеличкого поселення Плоскирів або Плоскирівці. Дата заснування міста не відома. На основі першої згадки можна стверджувати про існування Плоскирова (Плоскировець) вже у першій половині XV ст. (1431 р.). Має статус міста з 1937 року.

Після приєднання Поділля до Російської імперії 5 липня 1795 р, імператорським указом була утворена Подільська губернія. Один із її повітів став називатися Проскурівським, а його центром зазначене місто Проскурів. У 1941 р. до Проскурова перенесено обласний центр. 16 січня 1954 року Проскурів було перейменовано у Хмельницький, на честь гетьмана Богдана Хмельницького.

Географічний центр області майже співпадає з місцерозташуванням міста Хмельницького, що є дуже вигідним чинником соціально-економічного розвитку території.

На сьогодні Хмельницька міська територіальна громада з адміністративним центром у місті Хмельницькому налічує 13 рад (23 села: Бахматівці, Березове, Богданівці, Велика Калинівка, Водички, Волиця, Давидківці, Іванківці, Івашківці, Климківці, Колибань, Копистин, Мала Колибань, Малашівці, Масівці, Мацьківці, Олешин, Пирогівці, Прибузьке, Черепівка, Черепова, Щаровечка та місто Хмельницький).

Площа об'єднаної територіальної громади: 495.9 км²

Чисельність населення громади: 292467

Міське населення: 273713

Сільське населення: 18754.

Економіка Хмельницького регіону базується на сильній сільськогосподарській та індустріальній основі. Обласний центр – місто Хмельницький належить до категорії великих міст. Щільність населення – 2854 осіб/км². Промисловий комплекс міста представлений підприємствами, які виготовляють широкий спектр продукції: гумові і пластмасові вироби, преформи для виробництва ПЕТ-пляшок, стретч-плівка, добавки до будівельних сумішей та інша неметалева мінеральна продукція; трансформатори та трансформаторні підстанції, термопластавтомати, обладнання для міні-заводів з виробництва цегли, спецтехніка радіолокаційного та авіаційного призначення, прилади для безпечного руху на залізниці, лічильники газу та води, медична техніка, обладнання для підприємств молочної промисловості, сільськогосподарське обладнання; продукти харчування; взуття, одяг, текстиль, килими та килимові вироби; будівельні матеріали; гофрований картон, паперова та картонна тара, поліграфічна продукція тощо. У місті розташований один з найбільших ринків Європи – Хмельницький речовий ринок. Також розвивається інтернет-торгівля.

Екологічна ситуація, рівень екологічної безпеки громади, залежить передусім, від обсягів впливу на навколишнє середовище підприємств промислової і комунальної сфер, сільського господарства, транспортних засобів, а також рівня дотримання природоохоронного законодавства мешканцями регіону.

2.2. Природні умови

2.2.1. Геологічна будова, рельєф, ландшафти, антропогенні зміни

Місто Хмельницький та приєднані до територіальної громади села розташовані у межах Східно-Європейської платформи і в геоструктурному відношенні пов'язані із західним схилом Українського кристалічного щита - найбільш піднятої частини фундаменту платформи, складеної давніми, дуже зміненим метаморфічними та магматичними гірськими породами, які за віком відносяться до архею і нижнього протерозою.

Територія міста та його околиць належать до лісостепового типу подільських ландшафтів.

Сучасний рельєф території є результатом тривалої взаємодії ендегенних, екзогенних та антропогенних процесів. Серед зовнішніх рельєфоутворювальних чинників найбільше значення тут має діяльність поверхневих вод річки Південний Буг з притоками, що беруть початок у західній частині Хмельниччини, розчленовують Верхньобузьку височину, утворюючи неглибокі долини з пологими схилами і широкими заплавами. У центральній частині височини до схилів прив'язана густа мережа глибоких балок, що надає їй поверхні горбогірного вигляду.

Рельєф міста Хмельницького – горбисто-балочний. Сьогодні максимальні висоти характерні для північної окраїни міста і складають до 389 м, мінімальні (до 277 м) характерні для долин річок. Перевищення відносних висот досягають від 80 м до 85 м.

Довготривалий період антропогенного впливу людини на навколишнє середовище призвів до значної деформації природних ландшафтів на території міста. Розвиток Хмельницького супроводжується різким скороченням площ, зайнятих природними масивами, що призводить до втрати біорізноманіття. Збіднення видового складу організмів у поєднанні зі скороченням займаної ними площі викликає порушення збалансованості природних систем і втрату стійкості міських ландшафтів, що проявляється у вигляді небезпечних природних процесів і явищ.

Антропогенний вплив, а також клімат, геологічна будова, сам рельєф та деякі інші чинники сприяли появі і розвитку на території міста зсувних процесів, лінійної і площинної ерозії, заболочування, просідання. Біля 6 % території міста становлять потенційно зсувонебезпечні ділянки, значна частина яких забудована. Це схили балок і річкових долин крутизною від 6 град. до 12 град. і більше.

2.2.2 Клімат

Клімат у Хмельницькому регіоні характеризується, як помірно континентальний з м'якою зимою та досить теплим вологим літом. Спостереження ведуться на метеостанції Хмельницький, розташованій на висоті 290 м.абс.

Середньорічна температура повітря у 2019 році становила 9,8° - 10,5° С, кількість опадів – 471 - 638 міліметрів (для прикладу; 2016 рік - 8,9°–9,9° С, кількість опадів - 604-687мм). Середня швидкість вітру за рік – 3,5 м/с. Швидкість вітру, повторюваність перевищення якої складає 5% - 7 м/с.

Проаналізувавши дані спостережень за останні п'ять років в місті та регіоні в цілому, середня температура набула тенденції до збільшення. Порівняно з 2015 роком значення середньої температури у 2019 році збільшилося з +8,7° С до +10,05° С. Щодо кількості опадів, то спостерігалось збільшення зливових опадів з 453 мм (у 2015 році) до 538 мм (у 2019 році).

Основною причиною зміни клімату є використання викопного палива та неефективне споживання енергії, яка виробляється. Парникові гази, що утворюються внаслідок діяльності людини, викликають посилення парникового ефекту. Надмірна кількість газів, які утворюються в результаті діяльності ТЕЦ, транспорту, сільського господарства, промисловості, а також лісових пожеж, утримують сонячне тепло у нижніх шарах атмосфери, не даючи йому повертатись до космосу.

Середня температура поверхні планети піднялася близько на 1,1 градуси за Цельсієм з кінця ХІХ століття. Вчені вже не сумніваються, що ця зміна обумовлена в основному

збільшенням концентрації вуглекислого газу та інших антропогенних викидів в атмосфері.

2.2.3. Ґрунти

Відмінність сучасних урбоземів міста Хмельницького від природних ґрунтів полягає у переуцільненні, зміні структури і агрохімічних показників.

Розвиток урбанізації супроводжується значним відчуженням продуктивних земель під забудову і промислові об'єкти та трансформацією ґрунтового покриву шляхом знищення або переміщення родючого шару, а також накопичення шкідливих промислових і будівельних відходів. Це у значній мірі обумовлюється утворенням антропогенних форм рельєфу специфічним матеріалом – антропогенними (насипними) відкладами. У Хмельницькому насипні відклади практично суцільно вкривають центральну частину міста, а загалом займають понад 50% території і суттєво впливають на розвиток геоморфологічних процесів і на міську геоекосистему в цілому.

Темно-сірі опідзолені ґрунти займають вирівняні ділянки вододілів і пологі схили.

Низинні торфовища поширені на заболочених заплавах р. Південний Буг. Їх утворення пов'язане з постійним перезволоженням і застоюванням у пониженнях ґрунтових і річкових вод, що зумовило нагромадження слабозскладених решток мохової, трав'янистої та чагарникової рослинності у вигляді органічних відкладів – торфу. Глибина торфового горизонту коливається в межах від 0,5 м до 3,5 м і більше.

Вміст рухомих форм азоту у ґрунтах міста Хмельницького характеризується як низький, або дуже низький. Вміст фосфору та калію є достатніми і відповідають середньому, високому та дуже високому рівням забезпеченості ґрунтів. Кислотність кореневмісного шару ґрунтів має слаболужну та лужну реакцію, що в цілому є характерним для урбоземів.

За даними досліджень науковців, наближене до природного значення мав лише зразок ґрунту з дендропарку «Поділля», що свідчить про найменші зміни його складу під впливом урбогенезу, в тому числі за рахунок типової для Лісостепу лісової рослинності, яка поширена територією дендропарку

Таблиця 2

Кислотність урбоземів м. Хмельницького

№ пробн. площі	Назва	pH H ₂ O, од. приладу	pH KCl, од. приладу	Градація ґрунту
1	ВАТ «Термопластавтомат»	8,25	7,53	лужний
2	ТОВ «Сіріус Екструджен»	8,16	7,78	лужний
3	Парк ім. М. Чекмана	7,94	7,35	слаболужний
4	Дендропарк Поділля	5,43	3,83	кислий
5	Заплава річки Плоскої	8,11	7,56	лужний
6	Водоохоронна зона озера в мікрорайоні Озерна	8,18	7,58	лужний
7	Вул. Львівське шосе	8,11	7,60	лужний
8	Вул. Подільська	7,52	6,85	слаболужний
9	Перехрестя вул. Чорновола і вул. Пілотської	8,05	7,92	лужний

2.2.4. Атмосферне повітря

Місто Хмельницький розташоване у центральній частині Хмельницької області на Волино-Подільській височині у верхів'ї річки Південний Буг. Північна частина міста підвищена, висота над рівнем моря – 350-400 м, центральна і південна – долиноподібна низина. Місто знаходиться в зоні помірно-континентального клімату з м'якою зимою. Зміна кліматичних умов впливає зазвичай на атмосферне повітря в місті.

Стан атмосферного повітря в місті Хмельницькому в порівнянні з минулими роками значно не погіршився. Спостереження за якістю атмосферного повітря ведуться на двох стаціонарних постах лабораторією Хмельницького обласного центру з гідрометеорології: на території військового шпиталю по вул. Чорновола та на розі вулиць Олімпійської і Курчатова.

За вмістом домішок важких металів (свинець, кадмій, нікель) здійснюється тільки відбір проб, а подальший аналіз проводить ЦГО ім. Бориса Срезневського, м. Київ. Проби бенз(а)пірену, у зв'язку з подіями на сході України, через закриття Донецької РЛА, тимчасово не аналізуються.

Ступінь забруднення атмосферного повітря визначається у порівнянні з гранично допустимими концентраціями (ГДК), зокрема, їхніми середньодобовими і разовими значеннями. Середньодобові значення ГДК згідно діючих в Україні норм становлять: пил – 0,15 мг/м³, оксид вуглецю – 3,0 мг/м³, формальдегід – 0,003 мг/м³, бенз(а)пірен – 0,000001 мг/м³, діоксид сірки – 0,05 мг/м³, діоксид азоту – 0,04 мг/м³, оксид азоту – 0,06 мг/м³, аміак – 0,04 мг/м³, фенол – 0,003 мг/м³.

Наведені дані свідчать, що найбільшу токсичність має бенз(а)пірен, який відносять до речовини I класу небезпеки. Решта перелічених домішок належать до II-III класів небезпеки.

Таблиця 3

Вміст забруднюючих речовин в атмосферному повітрі міста Хмельницького, 2019 р.

Назва забруднюючої речовини	Середньорічний вміст, мг/м ³	Середньодобові ГДК	Максимально разові ГДК	Максимальний вміст, мг/м ³
Пил	0,0714	0,15	0,5	0,3030
Діоксид сірки	0,0272	0,05	0,5	0,1109
Розчинні сульфати	0,0067	Не нормується	Не нормується	0,069
Оксид вуглецю	2,2826	3,0	5,0	8,19
Діоксид азоту	0,0556	0,04	0,2	0,2797
Оксид азоту	0,0279	0,06	0,4	0,0898
Фенол	0,0019	0,003	0,01	0,0095
Хлороводень	0,0347	0,2	0,2	0,1874
Аміак	0,0067	0,04	0,2	0,0231
Формальдегід	0,0039	0,003	0,035	0,0296

Розглядаючи тенденції зміни середнього рівня забруднення повітря за останні 5 років (2015 -2019 рр.) спостерігається:

підвищення середньорічних концентрацій шкідливих домішок в повітрі діоксиду сірки, оксиду вуглецю, оксиду азоту, фенолу, аміаку, формальдегіду, а також важких металів – кадмію, свинцю;

зниження середньорічних концентрацій шкідливих домішок в повітрі пилу, розчинних сульфатів, діоксиду азоту, хлориду водню, а також важких металів – заліза, марганцю, міді, нікелю, хрому, цинку.

Таблиця 4

Тенденція зміни середнього рівня забруднення повітря по місту Хмельницькому

Домішки	Роки					Тенденція збільшення (+) / зменшення (-)
	2015	2016	2017	2018	2019	
	Середньорічні концентрації, мкг/м ³					
Пил	0,0790	0,0803	0,0636	0,0809	0,0714	-0,0015
Діоксид сірки	0,0204	0,0243	0,0314	0,0234	0,0272	+0,0013
Розчинні сульфати	0,0069	0,0349	0,0042	0,0033	0,0067	-0,0032
Оксид вуглецю	1,5525	1,5879	1,5137	1,6897	2,2826	+0,1562
Діоксид азоту	0,0583	0,0535	0,0595	0,0404	0,0556	-0,0019
Оксид азоту	0,0219	0,0261	0,0255	0,0235	0,0279	+0,0009
Фенол	0,0012	0,0015	0,0014	0,0013	0,0019	+0,0001
Хлороводень	0,0669	0,0822	0,0624	0,0181	0,0347	-0,0129
Аміак	0,0058	0,0063	0,0052	0,0068	0,0067	+0,0002
Формальдегід	0,0039	0,0047	0,0039	0,0042	0,0039	+0,0001
Важкі метали						
Кадмій	0,00125	0,00117	0,0015	0,00317	0,0008	+0,0001
Залізо	0,59833	0,52583	0,49667	0,48583	0,4727	-0,0291
Марганець	0,0175	0,01583	0,01308	0,01667	0,0087	-0,0017
Мідь	0,02	0,01917	0,01917	0,0145	0,0105	-0,0024
Нікель	0,01917	0,02917	0,02417	0,0225	0,0092	-0,0027
Свинець	0,01833	0,02	0,01917	0,02517	0,0275	+0,0024
Хром	0,01183	0,0225	0,02083	0,00958	0,0099	-0,0017
Цинк	0,03417	0,0525	0,1175	0,03267	0,0291	-0,0030

За індексом забруднення атмосферного повітря (ІЗА) загальний рівень забруднення по місту за останні 5 років коливається від 4,2 до 4,6 і характеризувався, як середній.

До основних антропогенних джерел забруднення атмосфери належать: теплове та енергетичне устаткування; промислові підприємства, всі види транспорту. Більше половини всіх викидів в атмосферне повітря міста забезпечують пересувні джерела. Автомобільний транспорт, який працює на нафтовому паливі низької якості є головним джерелом забруднення повітря високотоксичними сполуками (з 2016 р. дані щодо викидів забруднюючих речовин від пересувних джерел викидів відсутні у зв'язку зі зміною форми статистичної звітності, а саме виключенням зазначеної позиції зі звітів 2 тп-повітря).

За статистичними даними до підприємств, які мають найбільший вплив на атмосферне повітря міста можна віднести Публічне акціонерне товариство «Укрелектроапарат», Товариство з додатковою відповідальністю «Хмельницький завод будівельних матеріалів», Товариство з обмеженою відповідальністю «Торговий дім «Хмельницькхліб», Товариство з додатковою відповідальністю «Хмельницькзалізобетон», Товариство з обмеженою відповідальністю «Хмельницький зерно продукт», Товариство з обмеженою відповідальністю «СІРІУС ЕКСТРУЖЕН», Товариство з обмеженою відповідальністю «ТІН ІМПЕКС», а також - міські комунальні підприємства «Хмельницьктеплокомуненерго» та «Південно-Західні тепломережі», які виробляють теплову енергію для забезпечення потреб населення та підприємств міста.

Крім того, значне зростання викидів забруднюючих речовин в атмосферу здійснюють малі промислові підприємства, які не взяті на державний облік і згідно чинного законодавства не звітують та не контролюють свої викиди.

Однією з основних причин забруднення атмосферного повітря викидами від стаціонарних джерел є низький рівень оснащення їх пилогазоочисним обладнанням, відсутність установок по вловлюванню газоподібних сполук, а саме: діоксиду сірки, діоксиду азоту, оксиду вуглецю, летючих органічних сполук та інших.

Викиди забруднюючих речовин стаціонарними джерелами забруднення в розрахунку

на одну особу, кг:

Хмельницька область – 17,4;

м. Хмельницький – 3,8

Викиди забруднюючих речовин стаціонарними джерелами забруднення в розрахунку на квадратний кілометр, т:

Хмельницька область – 1,1;

м. Хмельницький – 11,2

Таблиця 5

Викиди забруднюючих речовин у атмосферне повітря по місту Хмельницькому від пересувних та стаціонарних джерел забруднення (статистичні дані)

Період	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Стаціонарні джерела викидів, тис.тонн	1,0	1,03	1,06	1,09	1,04	1,047	1,056	1,037	1,038
Пересувні джерела викидів, тис.тонн	14	14,3	15,5	11,7	-	-	-	-	-

**з 2015 р. дані щодо викидів забруднюючих речовин від пересувних джерел викидів відсутні у зв'язку зі зміною форми статистичної звітності, а саме виключенням зазначеної позиції зі звітів 2 тп-повітря*

Забруднення атмосферного повітря залежить передусім від обсягів викидів в атмосферу, їх специфіки, погодних умов. Концентрації діоксиду азоту, аміаку, формальдегіду в повітрі міста подекуди перевищують допустиму норму. Так, впродовж року перевищення в повітрі домішок діоксиду азоту становило від 1,06 до 1,75 у кратності ГДК, формальдегіду - від 1,04 до 1.5. Зокрема, формальдегід потрапляє у повітря з викидами автотранспорту, хімічних підприємств, підприємств по виготовленні полімерних меблів. Формальдегід внесений в список канцерогенних речовин, володіє токсичністю, негативно впливає на генетичний матеріал, репродуктивні органи, дихальні шляхи, очі, шкіру. Надає сильну дію на центральну нервову систему.

Із кожним роком все більший питомий внесок в забруднення довкілля вносить автотранспорт. Забруднення навколишнього середовища автотранспортом є одним з найбільш небезпечних для здоров'я людини, бо вихлопні гази надходять у приземний шар повітря, звідки утруднене їх розсіювання: до того ж будинки жилих кварталів, які знаходяться поряд з автомагістралями, є свого роду екраном для вловлювання забруднювачів.

Із вихлопними газами автомобілів в атмосферне повітря надходять такі отруйні речовини, як свинець, чадний газ, оксид азоту і сірки, бенз(а)пірен. Вони викликають захворювання верхніх дихальних шляхів, серцево-судинної системи, різні онкопаталогії. Тому в гідрометцентрі рекомендують жителям міста не затримуватись на тротуарах вулиць, переповнених транспортом, особливо молодим мамам з малими дітками, оскільки на рівні дитини знаходиться найбільша кількість токсичних речовин. Для прогулянок у місті використовувати місця, віддалені від автомагістралей. Частіше бувати в парках та скверах. Вихідні погожі дні краще проводити за межами міста.

Для зменшення негативного впливу забруднюючих речовин на атмосферне повітря, в місті продовжуються роботи по оновленню рухомого складу автотранспорту, ведеться будівництво велодоріжок, здійснюється реконструкція систем тепlopостачання. Зокрема, МКП «Хмельницьктеплогомуненерго» та КП «Південно-Західні тепломережі» постійно проводяться заходи, спрямовані на зменшення шкідливих викидів в атмосферу, здійснюють

відомчий контроль викидів шкідливих речовин в атмосферне повітря.

З метою здійснення моніторингу у галузі охорони атмосферного повітря на території міста, який є складовою частиною державної системи моніторингу навколишнього природного середовища, затверджено Порядок здійснення державного моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 14 серпня 2019 р. № 827 (зі змінами).

Постановою визначені зони та агломерації, в межах яких буде здійснюватися контроль за якістю повітря. Для нашої області зоною є Хмельницька область, а агломерацією визначено обласний центр – місто Хмельницький.

На даний час вже зроблено перші кроки в питанні реформування системи моніторингу атмосферного повітря. Зокрема, утворено комісію з питань здійснення моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря та управління якістю атмосферного повітря на території агломерації. Наступним етапом є розроблення програми моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря.

Крім того, існуюче обладнання для спостережень за станом атмосферного повітря потрібно замінити новим, задля виконання вимірювань відповідно до норм та стандартів ЄС.

Також, Порядком здійснення державного моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря передбачене виконання вимірювань відповідно до норм та стандартів ЄС, впровадження автоматизованих приладів контролю на джерелах викидів підприємств, створення інформаційно-аналітичної системи даних про якість атмосферного повітря тощо.

При підведенні підсумків щодо рівня забруднення повітря м. Хмельницького треба відмітити, що найвищий рівень забруднення протягом року відбувається в літньо-осінній період за сприяння певних погодних умов. Підвищується вміст оксиду азоту і вуглецю, діоксиду сірки, розчинних сульфатів, аміаку, формальдегіду, а також важких металів – кадмію, заліза, свинцю, хрому.

Середні значення радіаційного фону коливалися в межах 11-12 мкР/год.

2.2.5. Водні ресурси

Для водопостачання м. Хмельницького питна вода видобувається із 20 артезіанських свердловин Чернелівської ділянки Хмельницького родовища підземних вод. Інші 5 ділянок, такі як «Кудрянка», «Центральна» «Західна», «Південна» та «Шаровечка» знаходяться в резервному режимі. Якість води за основними показниками відповідає діючим в Україні нормативам ДСНіП 2.2.4.171-10 «Вода питна») з дозволеними Мінохорони здоров'я відхиленнями по вмісту заліза, аміаку, жорсткості, які є переважно природного походження. Запаси підземних вод Perezatverdzeni y 2019 році та становлять 65 753 м³/добу (категорія А + Б).

Таблиця 6

Основні показники використання і відведення води в місті Хмельницькому
(статистичні дані)

	2015	2016	2017	2018	2019
Використано свіжої води, млн.м.куб у тому числі на :	14,0	13,6	13,9	13,8	13,6
виробничі потреби	2,8	2,9	2,7	2,8	2,8
питні і санітарно-гігієнічні потреби	11,2	10,7	11,1	10,9	10,9
Загальне водовідведення				16,7	17,41

Усереднена інформація щодо якості питної води в м. Хмельницькому за період 2015 — 2019 роки (дані МКП “Хмельницькводоканал”)

Якість питної води		
Частка проб питної води в місті, що не відповідає нормам якості питної води, в т.ч.	% від загальної кількості проб	7,1
за фізико-хімічними показниками	% від загальної кількості проб	6,5
за бактеріологічними показниками	% від загальної кількості проб	0,6
у системах централізованого водопостачання за санітарно-хімічними показниками	% від загальної кількості проб	0,23
у системах централізованого водопостачання за бактеріологічними показниками	% від загальної кількості проб	0

До найбільших поверхневих водних об'єктів, що розташовані на території Хмельницької міської територіальної громади, відносяться: річка Південний Буг, декілька малих річок – приток Південного Бугу: річки Самець (Кудрянка), Плоска, Вовк. В межах села Бахматівці є 2 стави загальною площею до 160 га, які перебувають в оренді та декілька великих озер.

На території міста Хмельницького розташовано декілька великих водойм різного типу. Це річка Південний Буг, її притоки - річки Плоска, Кудрянка, озеро в мікрорайоні Озерна, ставки в мікрорайонах Дубове та Ружична і безліч малих (струмки, потічки, ставки). Для кожної водойми характерні свої гідрологічні характеристики та антропогенне навантаження різного ступеня інтенсивності.

Контроль за якістю та спостереження за станом забруднення поверхневих вод здійснюють: Регіональний офіс водних ресурсів у Хмельницькій області, Хмельницький обласний центр з гідрометеорології, Державна установа «Хмельницький обласний лабораторний центр Міністерства охорони здоров'я України», Державна екологічна інспекція в Хмельницькій області, МКП «Хмельницькводоканал».

За даними спостережень вміст забруднюючих речовин, які потрапляють у поверхневі водні об'єкти, щороку зростає. Ймовірною причиною забруднення являється зношеність існуючих очисних споруд, каналізаційних мереж, відсутність очисних споруд зливових вод, забудова водоохоронних зон та водно-болотних угідь (очищення поверхневих стоків перед попаданням в річку відбувалось за рахунок водно-болотної рослинності).

Із зворотними водами у водні об'єкти потрапляють такі забруднюючі речовини, як азот амонійний, сульфати, нітрати, синтетичні поверхнево-активні речовини, фосфати та ін. Активне використання населенням в побуті хімічних миючих засобів створює труднощі при здійсненні очистки стічних вод на очисних спорудах повної біологічної очистки.

Струмки, потічки, канали, які знаходяться на території міста, потребують покращення санітарного стану берегової лінії, ліквідації надходження неочищених стоків із неканалізованих територій міста, оскільки вони є джерелами забруднення басейну річки Південний Буг.

Аналізуючи результати спостережень рівня забруднення річки Південний Буг за останні роки, (проби відбирались у двох створах річки Південний Буг: 0,1-0,7 км вище від межі міста та 0,5-0,7 км нижче межі міста) спостерігається тенденція зростання таких забруднюючих речовин, як азот амонійний, азот нітритний, залізо загальне, сполуки міді та марганцю.

Найвищий вміст забруднюючих речовин спостерігався у створі - 1 км нижче міста Хмельницького. Показник БСК5 перевищував ГДК для водойм рибогосподарського призначення у 2,3 рази (найвище значення зафіксовано у серпні на позначці 6,9 ГДК_р. Вміст

азоту амонійного в р. Південний Буг перевищував допустимі рівні рибогосподарських нормативів у 8,5 рази (найбільше значення цього показника було зафіксовано у вересні і становило 26,9 ГДКрг). Вміст фенолів перевищував ГДК для водойм рибогосподарського призначення у 3,4 рази, заліза загального у 1,8 рази. Середньорічні значення концентрації нітритів у водах Південного Бугу перевищували ГДК для водойм рибогосподарського призначення у 7,1 рази. Середнє значення міді перевищувало ГДК для водойм рибогосподарського призначення у 9,2 рази. Середнє значення хрому (VI) перевищувало ГДК для водойм рибогосподарського призначення у 4,3 рази (максимальне значення - 6,3 ГДКрг, спостерігалось в вересні).

Одноразові відбори проб води в річках Плоска та Кудрянка показали незначне перевищення гранично допустимих концентрацій забруднюючих речовин за нітритами, залізом та завислими речовинами (як для водойм рибогосподарського значення).

Разом з тим, управлінням з питань екології та контролю за благоустроєм міста постійно ведуться спостереження за вмістом кисню у поверхневих водних об'єктах. Систематичні лабораторні дослідження води в р. Південний Буг в районі міського пляжу, які проводить Хмельницький міськміжрайонний відділ ДУ «Хмельницький обласний лабораторний центр МОЗ України», свідчать про відсутність хімічного та бактеріологічного забруднення та відповідність вимогам Державних санітарних правил планування та забудови населених пунктів, затверджених наказом Міністерства охорони здоров'я України від 19.06.1996 року № 173.

2.2.6. Зелені насадження, природно-заповідний фонд, екомережа, флора та фауна

Одним із основних елементів благоустрою населених пунктів є зелені насадження. Крім естетичного, вони мають ще й величезне санітарне значення, захищаючи місто від диму, газів, пилу тощо. Зелений масив приміської зони є резервуаром чистого повітря для населеного пункту.

Парки, сади, алеї і бульвари - це своєрідні легені, які очищають забруднене повітря, створюють сприятливий мікроклімат і оздоровлюють довкілля. Вдале поєднання різних рослин дозволяє значно зменшити шкідливі санітарні фактори урбанізації. Так, насадження дерев, кущів і газонів значно зменшують амплітуду температурних коливань, збільшують у спекотні дні вологість повітря, покращуючи таким чином теплообмін людини і її самопочуття.

Рівень благоустрою та озеленення територій – один з показників якості середовища проживання. Від рівня розвитку сфери благоустрою та озеленення міста залежить якість життя городян.

До зелених насаджень загального користування відносяться території парків, скверів, бульварів, насаджень на схилах, набережних, лісопарків, лугопарків тощо, які мають вільний доступ для відпочинку. За офіційними даними, якими користувались до 2016 року, площа міських зелених насаджень загального користування (за цільовим призначенням) становила 112,83 га. З 2016 по 2020 роки під парки та сквери відведено понад 190 га території зелених зон, які передані в постійне користування КП «Парки і сквери міста Хмельницького» та КП по зеленому будівництву і благоустрою міста. З них найбільшу площу займають зелені зони вздовж річки Південний Буг між вулицями Старокостянтинівське шосе та Трудовою – 38,0561 га, вздовж річки Кудрянка в районі вулиць Щедрина та Холодноярців – 55,1292 га та лісопаркова зона між вулицями Степанкова та Болохівською – 26,0 га.

Згідно Державних будівельних норм України (ДБН Б.2.2-12.2018) для міста Хмельницького мінімальна допустима кількість зелених насаджень у загальному доступі повинна становити не менше 11 м² / особу, площа озелених територій навколо міста - 200 м²/особу. На сьогодні показник площі зелених насаджень загального користування на одного мешканця міста складає близько 9 м².

Озеленення – важлива складова частина в загальному комплексі міського господарства, екологічному стані міської екосистеми. І хоча щороку висаджується до 2000 молодих дерев,

водночас приживлюваність їх невисока. Більшість дерев, які озеленюють вулиці міста досягли граничного віку, вражені хворобами, зрізаються під час будівництва. Тож, значні території потребують додаткових насаджень, особливо в центральній частині міста, вздовж автомобільних доріг, вулиць, у дворах будинків.

Не менш важливо зберегти зелені насадження в заплавах річок Південного Бугу, Кудрянки, Плоскої, інших водойм. Адже відомо, що в пониззях річок акумулюється значна частина забруднюючих речовин. Разом з тим зелені насадження сприяють очищенню як повітря, так і стічних вод, які з міської території без очистки потрапляють у заплави та в подальшому скидаються у відкриті водойми.

Об'єкти природно-заповідного фонду місцевого значення займають площу 191,7563 га. До складу заповідних об'єктів міста входять:

дендрологічний парк «Поділля» (Старокостянтинівське шосе);

дендрологічний парк «Юннатівський» (прв. Шкільний,8);

Ботанічний сад Хмельницького національного університету;

парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва:

парк ім. Михайла Чекмана;

парк "Заріччя" (між вулицями Перемоги, Свободи);

сквер ім. Т.Г. Шевченка (вул. Проскурівська);

ботанічні пам'ятки природи:

«Сад Григорія Сковороди»(вул. Ярослава Мудрого, 2);

«Сквер імені Кузьми Скрябіна» (вул. Гагаріна, розташований за будівлею Хмельницької обласної філармонії);

«Сквер імені Володимира Івасюка» (вул. Кам'янецька (обмежується вулицями Гагаріна (з півночі), Герцена (з півдня), Кам'янецькою (з заходу);

«Сквер пам'яті героїв та жертв Чорнобиля» (вул. Кам'янецька, 1);

«Сквер Слави» (вул. Кам'янецька, 111 – зупинка громадського транспорту «Пам'яті героїв»);
алея каштана кінського (територія ПАТ «Хмельницький обласний пивзавод»);

бук червоний (вул. Гагаріна, 3);

бук червоний, (вул. Героїв Майдану, 24);

горіх чорний (вул.Пилипчука,5);

липа звичайна (вул.Грушевського,64);

«Прибузькі сосни» (дерева сосни чорної, вулиця Кам'янецька, 2);

бук червоний (вул. Володимирська, 74);

«Тисячі сердець» (дерево дуба звичайного, вул. Володимирська, 85);

«Відгомін віків» (дерево дуба, вул. Петра Болбочана, 6);

«Ясен на майдані» (вул. Майдан Незалежності, 2);

сосни чорні (вул. Пушкіна 11, 13).

Рішенням тридцять четвертої сесії Хмельницької міської ради від 09.10.2019 року № 37 затверджена схема екологічної мережі міста Хмельницького.

Екологічна мережа м. Хмельницького інтегрується в регіональну екомережу та забезпечує її цілісність, а також є невід'ємною частиною Національної екологічної мережі України та Загальноєвропейської екомережі.

Структуру мережі складають природні ядра та екокоридори національного, регіонального й місцевого рівнів.

На території міста Хмельницького відмічено 10 екокоридорів різних рівнів:

один національного рівня – Південнобузький екокоридор;

три – регіонального рівня: Північний, Плоскирівський, Кудрянський екокоридори;

шість локального рівня: екокоридор – «Лезнівський струмок», Південно-Західний екокоридор, Південний екокоридор, екокоридор «Дачі Дубово», Старосадівський екокоридор, Книжковецький екокоридор..

Виділено 6 природних ядер – центрів біорізноманіття: з них 5 регіонального: дендропарк Поділля, «парк ім. М.Чекмана», «Прибузьке», «Гречанський ліс», Ботанічний

сад, та одне ядро локального рівня – «Ветеранський ліс»

Базою для формування місцевої екомережі стала мережа природно-заповідних територій та об'єктів Хмельницької області. Екокоридори і ядра виділені в межах річкових долин та зелених зон, що є необхідною умовою їх захисту, забезпечення обміну генетичним матеріалом, збереження міграційних шляхів для рослин і тварин.

Загальна площа екологічної мережі міста Хмельницького становить 1234,83 га, що складає 11,54 % від загальної площі міста. Загальна довжина екокоридорів екомережі становить 59,16 км.

Зведена схема формування екомережі України, регіональні та місцеві схеми формування екомережі мають бути основою для розроблення усіх видів проектної документації при здійсненні землеустрою, розробці містобудівної документації, а також здійсненні господарської та іншої діяльності.

Збереження місцевої екомережі сприятиме збалансуванню природокористування, підтриманню динамічної рівноваги між природними та антропогенними ландшафтами на території міста, покращенню умов життя людини.

Рослинний покрив території, на яку поширюється дія Програми, сформувався на базі природних евтрофних боліт та заплавлених лісів Південного Бугу (біло-вербових, ясеневоліпових, вільхових). Проте сьогодні зустрічаються лише залишки цих лісів, на більшій території болота осушені. Процес урбанізації супроводжується руйнуванням природного рослинного покриву, який зазнає значної антропогенної трансформації: зменшується площа, спрощується структура, зростає роль синантропних угруповань, водночас поступово зникають вихідні фітоценози, з'являється багато неаборигенних інвазійних видів рослин, які істотно порушують структуру біогеоценозів.

Велику загрозу серед інвазійних видів становить борщівник Сосновського. Популяція борщівника Сосновського на узліссях, біля доріг, стежок, протиерозійних валах, дренажних каналах характеризується високою фітоценотичною активністю, часто виступає домінантом, завдає істотних втрат біологічному різноманіттю, оскільки витісняє місцеві види трав'яних рослин.

У басейнах річок Південний Буг, Плоскої, Кудрянки, Вовк збереглися невеликі дубово-грабові ліси і ліски. Найбільші лісові ділянки знаходяться біля сіл Бахматівці, Давидківці, Пархомівці. Це грабово-дубові ліси, в яких переважає дуб звичайний, граб, клен, ясен звичайний і явір.

Загалом деревна рослинність на цій території різноманітна: верба сіро біла, береза повисла, вільха чорна, клен ясенелистий, дуб, горіх волоський, черешня, алича, клен ясенелистий та тополя пірамідальна, зрідка трапляються алича та лісова яблуня та ін.

Серед кущів у підлісковому ярусі деревостану у значній кількості представлена ліщина, бузина чорна, бирючина звичайна, ожина сиза та ін.

З рослин, що закріплюються у донному ґрунті, формує ценози водопериця кільчаста, надзвичайно поширеними є повністю занурені у воду ценози куширу темно-зеленого, зустрічається стрілиця звичайна. Біля берега трапляються ценози, які формують глечики жовті, ці угруповання занесені до Зеленої книги України.

Тваринний світ території різноманітний. Тут є представники водно-болотного зооценозу, зооценозу лук і пасовищ, зооценозу оброблюваних угідь і зооценозу широколистяних лісів.

Птахи у видовому відношенні є найбільш численною групою хребетних тварин. У басейні Південного Бугу мешкає до 60 видів птахів. Найчисельнішим видом у лісових зонах та прибережних насадженнях території є зяблик, вільшака, дрозді, синиця, шпак, дятел, соловей, щиглик, ворона сіра, горобець польовий, щиглик та ін. Серед хижих птахів: яструб, сова, боривітер звичайний, лунь очеретяний. Взимку з'являється зимняк та ін.

В населених пунктах переважають такі види птахів, як ластівки сільська і міська, горобці, ворони, голуби, синиці та ін.

Більше 40 видів ссавців водиться в басейні р. Південний Буг: найпоширеніші: заєць

русак, їжак звичайний, лисиця, кріт, куниця лісова, ласка, тхір, серед дрібних ссавців найчисельнішими є миша лісова та миша польова, жаба трав'яна, жаба звичайна, ропуха сіра. Серед плазунів трапляється вуж звичайний, ящірка, веретільниця ламка та ін.

Іхтіофауна річок Південний Буг, Кудрянка, Плоска та Хмельницького водосховища представлена невеликою кількістю видів, а саме: карась звичайний, короп, лин, плітка, краснопірка звичайна, амур білий, товстолобик білий та бичок-бабка, серед хижих видів риб зустрічаються окунь звичайний, щука звичайна, із представників членистоногих в окремі роки трапляється рак широкопалий.

2.2.7. Здоров'я населення

За даними Щорічної доповіді Міністерства охорони здоров'я населення України скоротилося за останні п'ять років на 0,9 млн. осіб, а протягом 2018 року — на 81 тис. осіб, або на 0,2%. З моменту проголошення незалежності, населення України скоротилося на понад 7 млн. людей, щороку втрачаючи понад 700 тисяч громадян, третину з яких складають особи працездатного віку, що обумовлено, на жаль, саме ходом демографічного процесу. Те саме проковує зростання демографічного навантаження працездатного населення непрацездатним.

Таблиця 8

Кількість живонароджених, померлих по місту Хмельницькому у січні–серпні 2020 року

	Кількість живонароджених	Кількість померлих
Хмельницька область	6474	12617
м.Хмельницький	1636	1779

Потенційне забруднення атмосферного повітря є одним із провідних елементів оцінки якості середовища проживання людини, що спричиняє шкідливий вплив на її здоров'я. Сучасний стан забруднення атмосфери є серйозною екологічною проблемою, яка негативно впливає на умови життя на Землі, здоров'я населення, в цілому на екосистеми і розвиток сільськогосподарських культур, призводить до несприятливих екологічних наслідків таких як закислення ґрунту та води, глобальне потепління, виснаження озонового шару тощо.

Серйозною проблемою для здоров'я, пов'язаною із забрудненням атмосферного повітря, є негативний вплив оксиду вуглецю, який сприяє розвитку серцевих хвороб і руйнує молекули гемоглобіну-білку, який містить залізо і є «транспортним засобом» для кисню у крові. Суттєво впливають на здоров'я людей викиди в атмосферу важких металів. Більше 40 хімічних елементів таблиці Менделєєва відносяться до важких металів. Враховуючи токсичність, здатність до накопичення в продуктах харчування, а також масштаби розповсюдження цих металів, то їх перелік зводиться до наступних речовин, а саме: ртуть, свинець, цинк, мідь, нікель, кадмій, ванадій, олово, молибден, арсен. Ці речовини мають пряму та опосередковану дію.

Пряма дія – це отруєння. Найбільшу небезпеку має свинець. Його дія пов'язана з порушеннями нервової та кровотворної систем. Симптомами отруєння є різка роздратованість, галюцинації, порушення пам'яті, депресивний стан. Опосередкована дія – це накопичення важких металів у водах рік, ґрунтах та рослинності. Від забруднення атмосфери в першу чергу страждають органи дихання людини. Такі хвороби, як емфізема легенів, ангіна, фаренгіт, пневмонія, бронхіт, астма, тонзиліт, туберкульоз і рак легенів є частими супутниками забруднення атмосфери.

Численні також дані щодо небезпечної дії вуглеводнів, що потрапляють в організм людини під час дихання. Ароматичні вуглеводні, особливо 3,4-бензапірен, що містяться в недопалених фракціях диму, вирізняються канцерогенною дією. Вуглеводні (пари бензину, метану тощо) мають наркотичну дію, у малих концентраціях викликають головний біль, запаморочення і т. п. Так, при вдиханні протягом 8 годин парів бензину в концентрації 600

мг/м³ виникають головні болі, кашель, неприємні відчуття в горлі. Тривале забруднення повітря відбивається також на генетичному апараті людини. Це призводить до зниження народжуваності, народження недоношених або ослаблених дітей, до їхньої розумової та фізичної відсталості тощо.

Стан здоров'я населення на проєктованих територіях, визначався за заданими Управління охорони здоров'я Хмельницької міської ради в динаміці змін за 2016-2019 роки.

Стан захворюваності дітей віком 0-14 років наведений в таблиці 9. Згідно з даними таблиці показник захворюваності значно коливається для різних нозологій, за рейтингом вони розташовані таким чином:

хвороби органів дихання;

хвороби ока та придаткового апарату;

хвороби кістково-м'язової системи;

хвороби органів травлення;

травми, отруєння та деякі інші наслідки дії зовнішніх причин.

Максимальний показник характерний для захворювань органів дихання, у цю категорію включені в тому числі гострі фарингіти, тонзиліти, ларингіти, трахеїти, пневмонія, хронічні хвороби мигдалин та аденоїдів, бронхіальна астма. Ці нозології обумовлюються впливом факторів навколишнього середовища, в тому числі забрудненням довкілля.

Також стабільно високою є захворюваність школярів від 1-го до 9-го класу на хвороби ока та його придаткового апарату

Таблиця 9

Стан захворюваності дітей віком 0-14 років у м. Хмельницькому за 2016-2018 роки

№ з/п	Захворювання	2016		2017		2018	
		Зареєст- ровано осіб з захворю- ванням (усього)	Загальна захворюва- ність	Зареєст- ровано осіб з захворю- ванням (усього)	Загальна захво- рюваність	Зареєст- ровано осіб з захворю- ванням (усього)	Загальна захворюва- ність
		Діти 0-14 років					
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Усі хвороби	71606	266,66	78772	293,47	80024	295
2	Деякі інфекційні та паразитарні хвороби, A00-B99	2176	8,1	2420	9,02	2393	8,82
3	Новоутворення, C00-D48	299	1,11	342	1,27	326	1,2
4	Хвороби крові, кровотворних органів і окремі порушення із залученням імунного механізму, D50-D89	1170	4,36	1258	4,69	1180	4,35
5	Хвороби ендоринної системи, розлади харчування, порушення обміну речовин E00-E90	1474	5,49	1742	6,49	2279	8,4
6	Хвороби нервової системи G00-G99	659	2,45	756	2,81	867	3,19

7	Хвороби ока та придаткового апарату Н00-Н59	4146	15,44	3935	14,66	4362	16,08
8	Хвороби вуха та соскоподібного відростку Н60-Н95	1123	4,18	1249	4,65	2516	9,27
9	Хвороби системи кровообігу І00-І99	638	2,38	582	2,16	1002	3,69
10	Хвороби органів дихання J00-J99	46164	171,92	52557	195,8	49661	183,07
11	Хвороби органів травлення K00-K93	2801	10,43	2873	10,7	3291	12,13
12	Хвороби шкіри та підшкірної клітковини L00-L99	2274	8,47	2233	8,32	2443	9,01
13	Хвороби кістково-м'язової системи та сполучної тканини M00-M99	2493	9,28	2552	9,51	3476	12,81
14	Хвороби сечостатевої системи N00-N99	1341	4,99	1313	4,89	1522	5,61
15	Окремі стани, що виникають в перинатальному періоді P05-P96	325	1,21	352	1,31	302	1,11
16	Уроджені аномалії, деформації і хромосомні порушення Q00-Q99	1476	5,49	1345	5,01	1155	4,26
17	Травми, отруєння та деякі інші наслідки дії зовн. причин S00-T98	3042	11,33	3256	12,13	3248	11,97

Також з віком різко збільшується питома вага захворювань кістково-м'язової системи, внаслідок неправильної постави у дітей, низької фізичної активності більшості школярів. Збільшується питома вага захворювань органів травлення.

Загальна захворюваність підлітків (15-17 років включно) у м. Хмельницькому за період 2016-2018 рр. наведена в таблиці 10.

Стан захворюваності підлітків віком 15-17 років у м. Хмельницькому за 2016-2018 роки

№ з/п	Захворювання	2016		2017		2018	
		Зареєст- ровано осіб з захворю- ванням (усього)	Загаль-на захво- рюва- ність	Зареєст- ровано осіб з захворю- ванням (усього)	Загаль-на захво- рюва- ність	Зареєст- ровано осіб з захворю- ванням (усього)	Загаль-на захво- рюва- ність
		Підлітки 15-17 років					
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Усі хвороби	13649	50,83	12300	45,82	14016	51,67
2	Деякі інфекційні та паразитарні хвороби, А00-В99	170	0,63	147	0,55	291	1,07
3	Новоутворення, С00-Д48	45	0,17	54	0,2	74	0,27
4	Хвороби крові, кровотворних органів і окремі порушення із залученням імунного механізму, D50-Д89	97	0,36	95	0,35	110	0,41
5	Хвороби ендокринної системи, розлади харчування, порушення обміну речовин Е00-Е90	936	3,48	784	2,92	887	3,27
6	Хвороби нервової системи G00-Г99	435	1,62	280	1,04	291	1,07
7	Хвороби ока та придаткового апарату Н00-Н59	1132	4,21	1050	3,91	1045	3,85
8	Хвороби вуха та соскоподібного відростку Н60-Н95	123	0,46	188	0,7	183	0,67
9	Хвороби системи крово-обігу I00-І99	325	1,21	294	1,09	348	1,28
10	Хвороби органів дихання J00-Ј99	5883	21,91	5368	19,99	6495	23,94
11	Хвороби органів травлення K00-К93	1586	5,9	1145	4,27	1034	3,81
12	Хвороби шкіри та підшкірної клітковини L00-Л99	441	1,64	493	1,84	491	1,81

13	Хвороби кістково-м'язової системи та сполучної тканини M00-M99	1132	4,21	1049	3,91	1492	5,5
14	Хвороби сечостатевої системи N00-N99	560	2,08	483	1,8	457	1,68
15	Вагітність, пологи та післяпологовий період O00-O99 (крім O80)	26	0,09	26	0,09	12	0,04
16	Уроджені аномалії, деформації і хромосомні порушення Q00-Q99	164	0,61	188	0,7	236	0,87
17	Травми, отруєння та деякі інші наслідки дії зовн. причин S00-T98	594	2,21	655	2,44	570	2,10

Рейтингові місця по нозологіях розподілились таким чином:

хвороби органів дихання;

хвороби кістково-м'язової системи;

хвороби ока та придаткового апарату;

хвороби органів травлення;

хвороби ендокринної системи, розлади харчування, порушення обміну речовин.

Загальна захворюваність дорослих (18 років та старші) у м. Хмельницькому залишається високою і представлена в таблиці 11.

Таблиця 11

Стан захворюваності дорослих (18 років та старші) у м. Хмельницькому за 2016-2018 роки

№ з/п	Захворювання	2016		2017		2018	
		Зареєстровано осіб з захворюванням (усього)	Загальна захворюваність	Зареєстровано осіб з захворюванням (усього)	Загальна захворюваність	Зареєстровано осіб з захворюванням (усього)	Загальна захворюваність
		Дорослі (18 років і старші)					
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Усі хвороби	484342	1803,69	459686	1712,58	447122	1648,29
2	Деякі інфекційні та паразитарні хвороби, A00-B99	5904	21,99	5855	21,81	12896	47,54
3	Новоутворення, C00-D48	10391	38,69	10622	39,57	7609	28,05

4	Хвороби крові, кровотворних органів і окремі порушення із залученням імунного механізму, D50-D89	4452	16,58	4327	16,12	4374	16,12
5	Хвороби ендокринної системи, розлади харчування, порушення обміну речовин E00-E90	32392	120,63	33037	123,08	33123	122,11
6	Хвороби нервової системи G00-G99	13260	49,38	11828	44,07	13084	48,23
7	Хвороби ока та придаткового апарату H00-H59	22029	82,04	22647	84,37	23756	87,57
8	Хвороби вуха та соскоподібного відростку H60-H95	12342	45,96	10548	39,29	9860	36,35
9	Хвороби системи кровообігу I00-I99	175119	652,15	168808	628,9	164614	606,84
10	Хвороби органів дихання J00-J99	58651	218,42	50732	189,00	54302	200,18
11	Хвороби органів травлення K00-K93	49398	183,96	46088	171,70	43194	159,23
12	Хвороби шкіри та підшкірної клітковини L00-L99	5917	22,03	5031	18,74	4821	17,77
13	Хвороби кістково-м'язової системи та сполучної тканини M00-M99	32432	120,78	33642	125,33	35416	130,56
14	Хвороби сечостатевої системи N00-N99	31080	115,74	26483	98,66	14288	52,67
15	Вагітність, пологи та післяпологовий період O00-O99 (крім O80)	4921	18,32	3340	12,44	2948	10,87
16	Уроджені аномалії, деформації і хромосомні порушення	902	3,36	787	2,93	542	1,99

	Q00-Q99						
17	Травми, отруєння та деякі інші наслідки дії зовн. причин S00-T98	25078	93,39	25893	96,46	22191	81,81

Найбільш поширеними захворюваннями дорослих м. Хмельницького за період 2016-2018 рр. є (по рейтингу):

- хвороби системи кровообігу;
- хвороби органів дихання;
- хвороби органів травлення;
- хвороби кістково-м'язової системи;
- хвороби ендокринної системи, розлади харчування, порушення обміну речовин;
- хвороби ока та придаткового апарату.

Захворюваність на злоякісні новоутворення останні роки серед населення міста повільно зростала серед усіх категорій населення, проте у 2018 році спостерігався спад у дорослого населення: з 39,57 у 2017 р. до 28,05 у 2018 р.

Зростання захворюваності відзначається з цілого ряду класів хвороб. У дорослих це захворювання крові і кровотворних органів, системи кровообігу, органів травлення, кістково-м'язової системи і сполучної тканини, хвороби ендокринної системи, розлади харчування, порушення обміну речовин. У дітей та підлітків – хвороби органів дихання, кістково-м'язової системи, ока та придаткового апарату, органів травлення, ендокринної системи, розлади харчування, порушення обміну речовин.

У дітей та підлітків високий показник захворюваності на хвороби дихання може, в тому числі, залежати від впливу факторів оточуючого середовища.

Загалом можна відзначити, що стан здоров'я населення території вимагає постійного моніторингу, а напрями Програми повинні орієнтуватись на зниження ризиків для здоров'я населення внаслідок реалізації запропонованих заходів.

Але у випадку відмови від прийняття нової Програми буде припинено поступальний рух у напрямку сталого розвитку та підвищення рівня екологічної безпеки навколишнього природного середовища, умов життєдіяльності та здоров'я населення. При цьому, внаслідок фізичного зношення та морального старіння засобів, споруд та обладнання, ряд елементів системи охорони довкілля піддається руйнівним процесам, що у свою чергу призведе до загального погіршення стану довкілля.

Припинення обслуговування природоохоронних територій та об'єктів призведе до їх занедбання та руйнування, зменшиться біорізноманіття флори та фауни, а також асиміляційна спроможність біоценозів.

Розлад у функціонуванні системи поводження з відходами призведе до їх неконтрольованого накопичення та, як наслідок, зростання забруднення всіх компонентів навколишнього природного середовища, погіршення умов життєдіяльності та стану здоров'я населення.

З огляду на це, нульовий варіант – відсутність затвердженої Програми охорони довкілля Хмельницької міської територіальної громади на 2021-2025 роки є завідомо неприйнятним.

3. Характеристика стану довкілля, умов життєдіяльності населення та стану його здоров'я на територіях, які ймовірно зазнають впливу

Реалізація Програми охоплює територію Хмельницької міської територіальної громади, при цьому окремі заходи, визначені нею, зосереджені на локальних територіях життєдіяльності населення. Тобто виконання заходів, передбачених Програмою,

дозволить поліпшити загальну екологічну ситуацію та позитивно вплине на умови життєдіяльності і здоров'я населення громади.

В межах Програми визначено завдання, що першочергово стосуються ділянок з найгіршими екологічними характеристиками через фактори забруднення атмосферного повітря, поверхневих та підземних вод, знищення зелених насаджень та інше.

За інформацією МОЗ, найбільш несприятливому впливу шкідливих факторів підлягає населення, яке мешкає в межах санітарно-захисних смуг промислових підприємств, що є порушенням вимог «Державних санітарних правил планування та забудови населених місць»: у міських поселеннях частина проб атмосферного повітря містять забруднюючі речовини у концентраціях, що перевищують гранично допустимі.

Тому заходи Програми, які реалізуються на території міста Хмельницького мають розглядатися як зони підвищеної уваги.

Значний тиск на екологічний баланс поверхневих вод чинять підприємства житлово-комунального господарства. З огляду на це, заходи Програми, які реалізуються у сфері охорони водних об'єктів вимагають підвищеної уваги, а території їх реалізації – розглядаються зонами зі значним техногенним навантаженням на навколишнє середовище.

В Програмі передбачені заходи, спрямовані на отримання інформації про стан довкілля та оперативне реагування у разі його погіршення. Це дозволить забезпечити підтримання комфортних та безпечних умов для життя населення всієї територіальної громади, і з високою ймовірністю нівелює негативний вплив на довкілля і здоров'я населення, від чого можна очікувати позитивні результати.

Заходи Програми, орієнтовані на формування екологічної культури та свідомості населення, дозволять підтримувати та поліпшити стан довкілля та умови життєдіяльності населення Хмельницької міської територіальної громади.

Посилення антропогенного навантаження на екосистеми міста вимагає нових підходів до вирішення проблеми гармонійного поєднання людини та природи: забезпечення збалансованого розвитку м. Хмельницького, стабільне підвищення екологічної та санітарно-епідеміологічної безпеки проживання територіальної громади, збереження біологічної та екологічної рівноваги.

Території, які ймовірно зазнають впливу, включають як власне проєктовану, так і прилеглі до неї території.

Існуючий стан прилеглих територій у геологічному відношенні не має суттєвої різниці із проєктованою. Відмінності характерні для рельєфу ділянки, що розташована з півдня – це русло річки Південний Буг.

Ґрунти подібні до ґрунтового покриву ділянок, до яких вони прилягають, за виключенням донних відкладів річки.

Стан атмосферного повітря, враховуючи максимальну динамічність повітряного середовища та відносну відкритість прилеглих ділянок, характеризується такими ж показниками якості, що наведені у підрозділі 2.2.4.

Зарегульованість Південного Бугу сприяє замуленню русла, постійному підтопленню заплави (вона має затоплюватись періодично), зростанню заболочених ділянок, підняттю рівня ґрунтових вод, що спричиняє підтоплення прилеглих земель і розвиток несприятливих інженерно-геологічних процесів, що і спостерігається на проєктованій ділянці.

Флора і фауна суходільних ділянок, прилеглих до проєктованої території, подібна до описаних для відповідних частин проєктованої ділянки.

В області наявні ерозійнонебезпечні та деградовані ділянки земель, території, що вимагають відновлення родючості, змінених природних ландшафтів та нівелювання інших негативних антропогенних та екзогенних впливів. Заходи Програми, спрямовані на охорону і раціональне використання земель та збереження територій природно-заповідного фонду, стосуються найбільш постраждалих територій.

Концентрація об'єктів захоронення відходів у місцях локалізації виробництва та

населення, створює дисбаланс у антропогенному навантаженні на території області. До програми включені заходи щодо підвищення ефективності управління відходами, реалізація яких дозволить позбутись асиметричності та екологічного тиску на основні місця їх зберігання та накопичення.

4. Екологічні проблеми, у тому числі ризики впливу на здоров'я населення, які стосуються Програми, зокрема щодо територій з природоохоронним статусом

Заходи Програми мають забезпечити поступове виконання природоохоронних заходів і як наслідок, подолання ключових екологічних проблем Хмельницької міської територіальної громади, серед котрих нижчеперелічені:

1) забруднення атмосферного повітря викидами забруднюючих речовин від промислових підприємств

Найбільшими забруднювачами атмосферного повітря є : Публічне акціонерне товариство «Укрелектроапарат», Товариство з додатковою відповідальністю «Хмельницький завод будівельних матеріалів», Товариство з обмеженою відповідальністю «Торговий дім «Хмельницькхліб», Товариство з додатковою відповідальністю «Хмельницькзалізобетон», Товариство з обмеженою відповідальністю «Хмельницький зерно продукт», Товариство з обмеженою відповідальністю «СІРІУС ЕКСТРУЖЕН», Товариство з обмеженою відповідальністю «ТІН ІМПЕКС», а також - міські комунальні підприємства «Хмельницьктеплокомуненерго» та «Південно-Західні тепломережі»;

2) забруднення водних об'єктів скидами забруднюючих речовин із зворотними водами промислових підприємств, підприємств житлово- комунального господарства

Сучасний стан поверхневих водойм Хмельницької територіальної громади характеризується антропогенним тиском суб'єктів господарювання. Ймовірною причиною забруднення являється зношення існуючих очисних споруд, каналізаційних мереж, відсутність очисних споруд зливових вод;

3) порушення гідрологічного та гідрохімічного режиму малих річок території громади

Аналізуючи результати спостережень рівня забруднення річки Південний Буг за останні п'ять років, (проби відбирались у двох створах річки Південний Буг: 0,1-0,7 км вище від межі міста та 0,5-0,7 км нижче межі міста) відзначається тенденція зростання таких забруднюючих речовин, як азот амонійний, азот нітритний, залізо загальне, сполуки міді та марганцю.

Одноразові відбори проб води в річках Плоска та Кудрянка показали незначне перевищення гранично допустимих концентрацій забруднюючих речовин за нітритами, залізом та завислими речовинами (як для водойм рибогосподарського значення).

Не проводяться заходи зі встановлення прибережних захисних смуг водних об'єктів та винесення їх в природу. Зазначена ситуація створює передумови для погіршення сприятливого режиму водних об'єктів.

Скид недостатньо очищених стічних вод та зливових (талих) вод без очистки у водні об'єкти, захаращення берегів та водного дзеркала річки сміттям та господарсько- побутовими відходами, розташування об'єктів господарської діяльності, житлової забудови, розорювання земельних ділянок у межах водоохоронних зон та прибережних захисних смуг негативно впливає на гідрохімічний стан останніх;

4) поводження з відходами

Хмельницьке комунальне підприємство «Спецкомунтранс» найбільше підприємство міста у сфері надання послуг із вивезення побутових відходів

Весь обсяг утворених побутових відходів захоронюється на полігоні побутових відходів (ПВ). На даний час накопичено близько 5,1 млн тонн відходів. Експлуатація полігону ТПВ і надалі залишається однією з основних екологічних проблем;

5) проблеми природно-заповідного фонду та зелених насаджень

Більшість меж територій та об'єктів ПЗФ не винесені в натуру. Відсутня земельно-кадастрова документація на окремі об'єкти ПЗФ. Існує потреба в розробленні проєктів організації території об'єктів природно-заповідного фонду та проєктів утримання парків-пам'яток садово-паркового мистецтва. Відсутнє системне управління у сфері озеленення, що передбачає: збереження існуючих зелених зон, посадку і відповідний догляд за новоствореними.

Окреслені екологічні проблеми формують значні ризики для здоров'я населення Хмельницької міської територіальної громади. Відтермінування вирішення цих проблем посилює негативні тенденції щодо захворюваності населення громади, знижує якість та комфортність його проживання.

Прямо пов'язати ті чи інші наслідки для здоров'я населення з впливом конкретних заходів з реалізації Програми досить складно (так само, як і навпаки, довести відсутність такого зв'язку), оскільки вплив на здоров'я часто неспецифічний і носить опосередкований характер, має пролонгований прояв, характеризується наявністю часового лагу між моментом виникнення та проявом наслідків. Можуть спостерігатися кумулятивні ефекти, пов'язані з декількома видами господарської діяльності. Так, наприклад, захворювання дихальної системи можуть бути наслідками впливу як об'єктів житлово-комунального господарства, так і транспорту.

5. Зобов'язання у сфері охорони довкілля, у тому числі пов'язані із запобіганням негативному впливу на здоров'я населення, встановлені на міжнародному, державному та інших рівнях, що стосуються Програми, а також шляхи врахування таких зобов'язань під час її підготовки

Основними міжнародними правовими документами щодо СЕО є Протокол про стратегічну екологічну оцінку (Протокол про СЕО) до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті (Конвенція Еспо), ратифікований Верховною Радою України (№ 562-VIII від 01.07.2015), та Директива 2001/42/ЄС про оцінку впливу окремих планів і програм на навколишнє середовище, імплементація якої передбачена Угодою про асоціацію між Україною та ЄС. Засади екологічної політики України визначені Законом України «Про основні засади (Стратегію) державної екологічної політики на період до 2020 року» (ухвалено Верховною Радою України 21 грудня 2010 року).

В цьому законі СЕО згадується в основних принципах національної екологічної політики, інструментах реалізації національної екологічної політики та показниках ефективності Стратегії.

З метою охорони і оздоровлення навколишнього природного середовища та забезпечення збалансованого екологічного розвитку території міста у Програмі запропоновано ряд заходів, які повинні реалізовуватися відповідно до Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» і кореспондуватися із стратегічними цілями з охорони довкілля та охорони здоров'я населення, визначеними Законом України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» від 28 лютого 2019 року.

Відповідно до нормативно-правової бази України проєкт Програми відповідає ряду зобов'язань:

пріоритетність вимог екологічної безпеки, обов'язковість додержання екологічних стандартів, нормативів та лімітів використання природних ресурсів;

виконання заходів, що гарантують екологічну безпеку середовища для життя і здоров'я людей, а також запобіжний характер заходів щодо охорони довкілля;

використання отриманих висновків моніторингу та комплексу охоронних заходів для виконання можливостей факторів позитивного впливу на охорону довкілля;

формування динамічного урівноваженого стану довкілля, що забезпечуватиме екологічне, санітарно-безпечне середовище для життєдіяльності населення.

Враховуючи результати аналізу можна зробити висновок, що проєкт Програми відповідає цілям екологічної політики, встановленими на національному рівні, враховує їх та пропонує комплекс заходів, які спрямовані на їх виконання.

6. Опис наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, у тому числі вторинних, кумулятивних, синергічних, коротко-, середньо- та довгострокових, постійних і тимчасових, позитивних і негативних наслідків

Згідно «Методичних рекомендацій із здійснення стратегічної екологічної оцінки документів державного планування», затверджених Наказом Міністерства екології та природних ресурсів України від 10.08.2018р. № 296, наслідки для довкілля, у тому числі для здоров'я населення – це будь-які ймовірні наслідки для флори, фауни, біорізноманіття, ґрунту, клімату, повітря, води, ландшафту (включаючи техногенного), природних територій та об'єктів, безпеки життєдіяльності населення та його здоров'я, матеріальних активів, об'єктів культурної спадщини та взаємодія цих факторів.

Ймовірні наслідки для довкілля від реалізації Програми визначалися відповідно до контрольного переліку, наведеного в табл. 12.

Таблиця 12

Оцінка ймовірних наслідків для довкілля від реалізації Програми відповідно до контрольного переліку

Чи може реалізація Програми спричинити:	Негативний вплив			Пом'якшення існуючої ситуації
	Так	Ймовірно	Ні	
Повітря				
1. Збільшення викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел?			•	+
2. Збільшення викидів забруднюючих речовин від пересувних джерел?		•	•	
3. Погіршення якості атмосферного повітря?			•	+
4. Появу джерел неприємних запахів?			•	
5. Зміни повітряних потоків, вологості, температури або ж будь-які локальні чи регіональні зміни клімату?		•	•	+
Водні ресурси				
6. Збільшення обсягів скидів у поверхневі води?			•	
7. Будь-які зміни якості поверхневих вод (зокрема таких показників, як температура, розчинений кисень, прозорість, але не обмежуючись ними)?		•	•	+
8. Збільшення скидання шахтних і кар'єрних вод у водні об'єкти?			•	
9. Значне зменшення кількості вод, що використовуються для водопостачання населенню?			•	
10. Збільшення навантаження на каналізаційні системи та погіршення якості очистки стічних вод?			•	+

Чи може реалізація Програми спричинити:	Негативний вплив			Пом'якшення існуючої ситуації
	Так	Ймовірно	Ні	
11. Появу загроз для людей і матеріальних об'єктів, пов'язаних з водою (зокрема таких, як паводки або підтоплення)?			•	
12. Зміни напрямів і швидкості течії поверхневих вод або зміни обсягів води будь-якого поверхневого водного об'єкту?			•	+
13. Порушення гідрологічного та гідрохімічного режиму малих річок регіону?		•	•	
14. Зміни напряму або швидкості потоків підземних вод?			•	
15. Зміни обсягів підземних вод (шляхом відбору чи скидів або ж шляхом порушення водоносних горизонтів)?			•	+
16. Забруднення підземних водоносних горизонтів?			•	+
Відходи				
17. Збільшення кількості утворюваних твердих побутових відходів?			•	+
18. Збільшення кількості утворюваних чи накопичених промислових відходів IV класу небезпеки?			•	+
19. Збільшення кількості відходів I-III класу небезпеки?			•	+
20. Спорудження еколого-небезпечних об'єктів поводження з відходами?			•	
21. Утворення або накопичення радіоактивних відходів?			•	
Земельні ресурси				
22. Порушення, переміщення, ущільнення ґрунтового шару?			•	
23. Будь-яке посилення вітрової або водної ерозії ґрунтів?			•	
24. Зміни в топографії або в характеристиках рельєфу?			•	
25. Появу таких загроз, як землетруси, зсуви, селеві потоки, провали землі та інші подібні загрози через нестабільність літогенної основи або зміни геологічної структури?			•	
26. Суттєві зміни в структурі земельного фонду, чинній або планованій практиці використання земель?		•	•	+
27. Виникнення конфліктів між ухваленими цілями програми та цілями місцевих громад?		•	•	
Біорізноманіття та рекреаційні зони				

Чи може реалізація Програми спричинити:	Негативний вплив			Пом'якшення існуючої ситуації
	Так	Ймовірно	Ні	
28. Негативний вплив на об'єкти природно-заповідного фонду (зменшення площ, початок небезпечної діяльності у безпосередній близькості або на їх території тощо)?			•	+
29. Зміни у кількості видів рослин або тварин, їхній чисельності або територіальному представництві?			•	+
30. Збільшення площ зернових культур або сільськогосподарських угідь в цілому?			•	
31. Порушення або деградацію середовищ існування диких видів тварин?			•	
32. Будь-який вплив на кількість і якість наявних рекреаційних можливостей?			•	+
33. Будь-який вплив на наявні об'єкти історико-культурної спадщини?			•	
34. Інші негативні впливи на естетичні показники об'єктів довкілля (перепони для публічного огляду мальовничих краєвидів, появу естетично неприйнятних місць, руйнування пам'ятників природи тощо)?			•	+
Населення та інфраструктура				
35. Зміни в локалізації, розміщенні, щільності та зростанні кількості населення будь-якої території?			•	
36. Вплив на нинішній стан забезпечення житлом або виникнення нових потреб у житлі?			•	
37. Суттєвий вплив на нинішню транспортну систему? Зміни в структурі транспортних потоків?		•	•	+
38. Необхідність будівництва нових об'єктів для забезпечення транспортних сполучень?			•	
39. Потреби в нових або суттєвий вплив на наявні комунальні послуги?			•	
40. Появу будь-яких реальних або потенційних загроз для здоров'я людей?			•	+
Екологічне управління та моніторинг				
41. Послаблення правових і економічних механізмів контролю в галузі екологічної безпеки?			•	
42. Погіршення екологічного моніторингу?			•	+
43. Усунення наявних механізмів впливу органів місцевого самоврядування на процеси техногенного навантаження?			•	+

Чи може реалізація Програми спричинити:	Негативний вплив			Пом'якшення існуючої ситуації
	Так	Ймовірно	Ні	
44. Стимулювання розвитку екологічно небезпечних галузей виробництва?			•	
Інше				
45 Підвищення рівня використання будь-якого виду природних ресурсів?		•	•	+
46 Суттєве вилучення будь-якого невідновного ресурсу?			•	
47 Збільшення споживання значних обсягів палива або енергії?			•	+
48 Суттєве порушення якості природного середовища?			•	+
49. Появу можливостей досягнення короткотермінових цілей, які ускладнюватимуть досягнення довготривалих цілей у майбутньому?			•	
50. Такі впливи на довкілля або здоров'я людей, які самі по собі будуть незначними, але у сукупності викличуть значний негативний екологічний ефект, що матиме значний негативний прямий або опосередкований вплив на добробут людей?			•	+

На основі експертних оцінок, представлених в таблиці 12, можна зробити такі висновки щодо ймовірного впливу Програми на довкілля:

Екологічна збалансованість. Програма враховує принцип екологічної збалансованості і в цілому орієнтована на зменшення впливу на довкілля.

Повітря. Однією з найважливіших екологічних проблем Хмельницької територіальної громади є забруднення повітряного басейну, зокрема в адміністративному центрі, викидами промислових підприємств (стаціонарні джерела забруднення).

В результаті реалізації програми не передбачається збільшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря та погіршення його стану. Можливе, навіть, зменшення викидів забруднюючих речовин від пересувних джерел і покращення якості атмосферного повітря внаслідок скорочення викидів у атмосферне повітря від автотранспорту, від комунальних підприємств (котельні тепло-енергопостачання); розвитку електротранспорту. А також посилення контролю за станом атмосферного повітря завдяки реалізації моніторингу повітря.

Тому в результаті реалізації програми за рахунок заходів, запланованих в розділі «Охорона атмосферного повітря», можна очікувати навіть пом'якшення існуючої ситуації. Разом з тим, може мати незначне збільшення викидів забруднюючих речовин від пересувних джерел внаслідок розвитку сільських територій і периферійних мікрорайонів територіальної громади.

Водні ресурси. Програма не передбачає створення підприємств, діяльність яких призведе до збільшення обсягів скидів забруднених вод у поверхневі води. Натомість вона містить завдання та заходи спрямовані на захист та збереження водних ресурсів в межах територіальної громади, які передбачають капітальний ремонт очисних споруд, а також розчистку русел річок. Тому має покращитися якість очищення стічних вод і якість поверхневих вод.

Відходи. Внаслідок приєднання до території громади 24 населених пунктів можна очікувати зростання обсягів утворення як промислових, так і твердих побутових відходів.

Програмою передбачається низка заходів щодо запобігання утворенню стихійного накопичення відходів, ліквідація несанкціонованих сміттєзвалищ, та проведення інформаційно-роз'яснювальних заходів. В результаті прийняття програми буде вирішено ряд нагальних питань щодо поводження з відходами, що позитивно вплине на довкілля.

Земельні ресурси. Внаслідок реалізації Програми не передбачається будь-якого посилення вітрової або водної ерозії ґрунтів, змін у топографії або в характеристиках рельєфу, поява таких загроз, як землетруси, зсуви, селеві потоки, провали землі та інші подібні загрози. Зміни в структурі земельного фонду, чинній або планованій практиці використання земель можуть спостерігатись при виконанні завдань програми направлених на розвиток та збереження зелених насаджень та природно-заповідного фонду на території Хмельницької територіальної громади. Проте, вони не мають спричинити негативного впливу на довкілля.

Вплив на біорізноманіття. В Програмі не передбачається реалізація завдань, які можуть призвести до негативного впливу на існуючі об'єкти природно-заповідного фонду (ПЗФ). Навпаки, реалізація програми сприятиме зростанню площі зелених насаджень загального користування, об'єктів природно-заповідного фонду, екомережі, а також поліпшення стану природоохоронних територій.

Вплив на культурну спадщину. Реалізація Програми не має призводити до негативного впливу на наявні об'єкти історико-культурної спадщини.

Вплив на населення і інфраструктуру. Програма не передбачає появу нових ризиків для здоров'я населення територіальної громади. Більше того, в наслідок виконання передбачених заходів, має знизитися рівень захворюваності населення міста.

Екологічне управління, моніторинг та інше. Програма не передбачає послаблення правових і економічних механізмів контролю в галузі екологічної безпеки, натомість передбачає покращення стану атмосферного повітря, поверхневих вод, системи управління відходами. Реалізація програми має сприяти створенню системи екологічного контролю та моніторингу ефективності досягнення екологічних цілей програми. Програма орієнтована на впровадження ефективної системи екологічного моніторингу, який також передбачає і аналіз захворюваності населення.

Кумулятивний вплив. Ймовірність того, що реалізація програми призведе до таких можливих впливів на довкілля або здоров'я людей, які самі по собі будуть незначними, але у сукупності матимуть значний сумарний (кумулятивний) вплив на довкілля, є незначною.

Таким чином, реалізація Програма охорони довкілля Хмельницької міської територіальної громади на період на період 2021-2025 років не має супроводжуватися появою нових негативних наслідків для довкілля. Разом з тим, реалізація заходів програми може призвести до покращення екологічної ситуації на території громади.

7.Заходи, що передбачається вжити для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання Програми

Розбудова територіальної громади повинна відбуватися з максимальним збереженням навколишнього природного середовища. Значне антропогенне навантаження на природні ресурси - забруднення вод септиками, атмосферного повітря котельнями, ґрунтів - сміттям, вирубування лісів тощо - може призвести до швидкого вичерпання природного потенціалу. В підсумку сукупність цих факторів чинитиме негативний вплив не тільки на якість життя мешканців громади, а й їх здоров'я. З метою підвищення екологічної безпеки доцільно звернути увагу на екологічну освіту та культуру ведення бізнесу.

Основним напрямом у створенні гарантій безпечної життєдіяльності людини, захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру залишається забезпечення комплексного розв'язання проблем захисту населення та територій в інтересах безпеки окремої людини, суспільства, збереження національного надбання і довкілля та створення необхідних передумов для сталого розвитку громади.

Проект Програми передбачає виконання великої кількості заходів, реалізація яких є

невід'ємною складовою при створенні сприятливого в екологічному відношенні життєвого середовища. Серед основних заходів, що мають безпосередній вплив на навколишнє середовище проєкту Програми, можна виділити наступні:

- технічна модернізація системи транспорту;
- залучення у виробництво більш ефективних і екологічно безпечних технологій;
- розширення зони озеленення;
- розширення мережі об'єктів природно-заповідного фонду та збереження існуючих;
- винесення меж в натуру територій природно-заповідного фонду міста та розроблення проєктів організації їх території;
- розширення каналізаційної мережі в приватному секторі для забезпечення централізованого водовідведення та мінімізації забруднення поверхневих водойм міста неочищеними стічними водами;
- розчистка русел річок;
- відновлення відкритої системи водовідведення з використанням рослин, які очищують воду;
- закриття й рекультивація існуючого полігону;
- будівництво сміттєпереробного комплексу;
- вдосконалення системи роздільного збору та утилізації будівельного сміття, побутової техніки, відходів лікувальних закладів, відходів рослинництва, небезпечних відходів, які утворюються в побуті.

Виконання заходів, передбачених проєктом програми, матиме позитивний вплив на довкілля, поліпшення загального екологічного та естетичного стану території громади.

8. Обґрунтування вибору виправданих альтернатив, що розглядалися, опис способу, в який здійснювалася стратегічна екологічна оцінка, у тому числі будь-які ускладнення

Під час підготовки звіту про стратегічну екологічну оцінку визначено доцільність і прийнятність планованої діяльності і обґрунтування економічних, технічних, організаційних, державно-правових та інших заходів щодо забезпечення безпеки довкілля, а також оцінено вплив на навколишнє середовище, прогноз впливу на навколишнє середовище, виходячи із особливостей планованої діяльності з урахуванням природних, соціальних та техногенних умов.

У контексті стратегічної екологічної оцінки програми були розглянуті два сценарії розвитку:

- оптимістичний, який демонструє позитивну динаміку, яка можлива за умови успішної реалізації програми;
- гіпотетичний «нульовий», за яким не розробляється і не затверджується програма та за яким більшість зовнішніх загроз і багато внутрішніх проблем з високою ймовірністю погіршать існуючу екологічну ситуацію.

Програма базується на принципі сталого економічного та соціального розвитку, раціонального використання ресурсного потенціалу та екологічної безпеки території Хмельницької міської громади. Напрями розвитку включають природоохоронну складову й спрямовані на забезпечення високого рівня охорони і зменшення впливів на довкілля. За результатами аналізу визначено, що в рамках гіпотетичного сценарію подальший сталий розвиток міста дещо ускладнений, і цей сценарій призводить до погіршення екологічної ситуації в межах регіону, продовження подальшого неефективного використання екологічних ресурсів.

Результати проведення цільового аналізу планованих завдань щодо їх відповідності цілям охорони довкілля, визначених на регіональному рівні, виявили необхідність прийняття програми. В інтересах ефективного та сталого розвитку міста та підвищення якості життя населення найсприятливішим варіантом буде затвердження запропонованої програми.

При підготовці звіту про стратегічну екологічну оцінку труднощі не були виявлені.

9. Заходи, передбачені для здійснення моніторингу наслідків виконання Програми для довкілля, у тому числі для здоров'я населення

На підставі проведеного аналізу зроблено висновок, що програма відповідає державним та регіональним стратегічним документам, реалізація заходів програми не спричинить значного негативного впливу на стан довкілля та здоров'я населення.

Відповідно до статті 17 Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку» моніторинг наслідків виконання Документа державного планування, у тому числі для здоров'я населення оприлюднюється один раз на рік органом місцевого самоврядування на своєму офіційному веб-сайті у мережі Інтернет.

Моніторинг може бути використаний для:

- порівняння очікуваних і фактичних наслідків, що дозволяє отримати інформацію про реалізацію плану або програми;
- отримання інформації, яка може бути використана для поліпшення майбутніх оцінок (моніторинг як інструмент контролю якості СЕО);
- перевірки дотримання екологічних вимог, встановлених відповідними органами влади;
- перевірки того, чи план або програма виконується відповідно до ухваленого документу, включаючи передбачені заходи із запобігання, скорочення або пом'якшення несприятливих наслідків.

У разі виявлення не передбачених звітом про стратегічну екологічну оцінку негативних наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, ОМС вживає заходів для їх усунення.

10. Опис ймовірних транскордонних наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення (за наявності)

Оскільки наслідки планованої діяльності, передбаченої Програмою, не поширюватимуться на території за межами України та не матимуть впливу на довкілля суміжних країн, ймовірні транскордонні наслідки для довкілля, у тому числі для здоров'я населення внаслідок реалізації Програми є відсутніми.

11. Резюме нетехнічного характеру

Цей Звіт містить аналіз наслідків прийняття рішення Хмельницькою міською радою «Про затвердження Програми охорони довкілля Хмельницької міської територіальної громади на 2021-2025 роки».

Програма визначає сукупність взаємоузгоджених завдань і заходів, що будуть реалізуватися місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями щодо вирішення нагальних проблем та забезпечення цілей з розвитку екологічно чистої та енергоефективної громади.

Екологічна ситуація на території об'єднаної територіальної громади характеризується відносною стабільністю показників. Разом з тим, висока зношеність інфраструктури громади, низький рівень енергоефективності, ресурсозатратність підприємств, відсутність належного поводження з твердими побутовими відходами, зокрема їх переробки та захоронення, інтенсивне використання земельних ресурсів в комплексі створюють екологічні загрози для громади.

Основними екологічними проблемами Хмельницької міської об'єднаної територіальної громади є забруднення атмосферного повітря, вод, ґрунтів та неналежним функціонуванням об'єктів водопровідно-каналізаційного господарства.

Програма в цілому спрямована на зменшення впливів на довкілля. Заходи Програми відповідають завданням і пріоритетам Стратегії розвитку міста Хмельницького до 2025 року,

затвердженої рішенням Хмельницької міської ради від 31.05.2017 р. № 2 та спрямовані на забезпечення максимально ефективного використання і активізації природного фактору, здорового способу життя хмельничан та свідомого ставлення їх до довкілля.

Реалізація програми не має супроводжуватися появою нових негативних наслідків для довкілля. Разом з тим, реалізація основних заходів Програми може призвести до покращення екологічної ситуації.

Заходи програми не суперечать міжнародним угодам, державним програмам та планам, а навпаки спрямовані на їх безумовне дотримання та виконання.

З огляду на зазначене, можна стверджувати, що в цілому розроблення програми було проведено з урахуванням ймовірних впливів на довкілля та стан здоров'я населення та прагненням нівелювати негативні наслідки. Реалізація програми сприятиме зменшенню антропогенного навантаження на довкілля, поліпшенню здоров'я населення та умов його життєдіяльності.

Виконавці :

Заступник начальника управління-
начальник відділу з питань екології
управління з питань екології та
контролю за благоустроєм міста

Інна КУЦКА

Головний спеціаліст відділу з
питань екології управління з питань
екології та контролю за благоустроєм
міста

Наталя Сибіга